

Juridiska fakultetskansliet

Justitiedepartementet

Remiss: Utkast till lagrådsremiss Skärpta straff för olovlig körning och rattfylleribrott

Juridiska fakultetsnämnden vid Stockholms universitet har genom remiss anmodats avge yttrande angående rubricerade utkast till lagrådsremiss. Fakultetsnämnden vill ge följande kommentarer.

1. Allmänt

Innehållet i det utkast till lagrådsremiss som fakultetsnämnden här yttrar sig över har blandad tillkomsthistoria. Det rör sig *dels* om förslag som härrör från en tidigare publicerad departementspromemoria (Ds 2019:22. Ett stärkt straffrättsligt skydd mot upprepad trafikbrottslighet och en utvärdering av den nedre promillegränsen för sjöfylleri), i icke ringa omfattning behandlande även sjöfylleri (som i innevarande utkast inte berörs), *dels* om ett förslag till en ny kriminalisering som inte behandlades i nämnda promemoria utan debuterar i utkastet till lagrådsremiss: olovlig körning, oaktsamt brott. I övrigt föreslås i utkastet att en ny brottsbeteckning, grov olovlig körning, införs, samt att maximistraffen för grov olovlig körning och rattfylleri höjs från sex månader till ett år, liksom maximistraffet för grovt rattfylleri höjs från fängelse i två år till fängelse i tre år.

Fakultetsnämnden har i ett tidigare skede redan yttrat sig över Ds 2019:22. Det innebär att störst uppmärksamhet i vad som nedan följer ges det som saknades i promemorian och därför här är nytt: förslaget om oaktsamhetsansvar för olovlig körning (se avsnitt 2 nedan). Därutöver sägs (i innevarande avsnitt) något mer generellt, liksom (i avsnitt 3) något om det sätt som flerfaldig brottslighet av här aktuella slag (olovlig körning och rattfylleri) enligt utkastets föreslås tänks regleras.

I fråga om mer generella överväganden kan fakultetsnämnden konstatera – och här är andemeningen liknande den i fakultetsnämndens yttrande över den tidigare departementspromemorian – att när det från regeringens sida, som motivering till vad som i utkastet föreslås, uttalas (s 1) att

”[d]et finns ett behov av skärpta straffrättsliga reaktioner vid upprepade och allvarliga fall av olovlig körning och rattfylleribrott”

Juridiska fakultetsnämnden

är retoriken ihålig: den ekar tom. Det har enligt fakultetsnämndens mening inte på något sätt visats att det föreligger något ”behov” av skärpta straffrättsliga reaktioner, om inte till gruppen av lovvärda behov också skall räknas regeringens politiska behov av att visa handlingskraft, att den gör något mot brottsligheten, och så vidare, ett behov som resulterat i att i rask ordning (med fakultetsnämndens ord från det tidigare remissyttrandet) ”nya straffbestämmelser läggs till redan existerande sådana i syfte att visa på politisk handlingskraft snarare än att reglerna ska ha någon egentlig effekt”. Fakultetsnämnden noterar att det är valår i år, och att sammanhängande därmed det politiska livet är berett att använda den straffrättsliga regleringen, en viktig del av ett samhälle, som ett slagträ i kampen om väljarnas gunst.

Fakultetsnämnden **avstyrker** de föreslagna förändringar som förs fram i utkastet, inte minst av det övergripande skälet att det inte visats att något behov (värt att beakta) av förändringarna föreligger.

2. Oaktsamhetsansvar för olovlig körning

I utkastet föreslås alltså att olovlig körning straffbeläggs också som oaktsamt brott. För straffansvar ska det räcka med att föraren uppvisar den lägre graden av oaktsamhet, som föreligger om föraren inte var medveten – men *borde* ha varit medveten – om en eller flera brottsförutsättningar (s.k. omedveten oaktsamhet). Någon särskild brottsbeteckning föreslås inte för oaktsam olovlig körning och inte heller någon särskild straffskala.

Fakultetsnämnden **avstyrker** utkastets förslag i denna del. Skälen utvecklas i det följande.

Ett oaktsamhetsansvar för olovlig körning innebär en utvidgning av det straffbara området till att omfatta fall där föraren saknat uppsåt till en eller flera brottsomständigheter, men ändå framstår som så klandervärd att straffansvar är motiverat. Enligt förslaget i utkastet är det *trafiksäkerhetshänsyn* som motiverar ett sådant utvidgat straffansvar (det hänvisas också till ”det angelägna i att den som för ett fordon i trafiken uppfyller gängse behörighetskrav”; i slutändan är ju dock även detta en fråga om trafiksäkerhetshänsyn). Man kan därför begära av den föreslagna oaktsamhetsregleringen att den träffar situationer som generellt sett framstår som så allvarliga ur trafiksäkerhetssynpunkt att föraren bör kunna hållas straffrättsligt ansvarig trots bristande uppsåt. Enligt fakultetsnämnden är dock detta fallet i alltför liten utsträckning.

I praktiken skulle framför allt två situationer komma i fråga för oaktsamhetsansvar (båda nämns i utkastet). Den ena är när en förare (som i och för sig är körkortsinnehavare) har kört en viss *fordonskombination* utan att vara berättigad därtill. Den andra är när en förare har ett körkort utfärdat utanför EES, men varit folkbokförd i Sverige i mer än ett år (enligt gällande regler är ett sådant körkort giltigt både före folkbokföringen och i ett år efter folkbokföringsdatumet, men därefter blir det automatiskt ogiltigt).

Båda dessa situationer är kända från rättstillämpningen som exempel på fall när en förare kan sakna uppsåt till sin bristande behörighet (även om utgångspunkten i utkastet snarare tycks vara att det är svårt att *bevisa* uppsåt i dessa fall). Särskilt vanligt är det i fråga om de utländska körkortet.

Fakultetsnämnden tillstår att den förstnämnda situationen (obehörig fordonskombination) generellt sett framstår som allvarlig ur trafiksäkerhetssynpunkt. I den andra situationen – som alltså är klart vanligare i rättstillämpningen – är saken dock en annan. Här har vi att göra med en grupp som uppenbarligen har ansetts vara lämpade att köra på svenska vägar under ett års tid. Det är svårt att se att dessa förare plötsligt skulle utgöra en fara för trafiksäkerheten bara för att de varit folkbokförda i Sverige en viss tid. Mot bakgrund av att det framför allt är denna grupp som skulle träffas av ett oaktsamhetsansvar anser fakultetsnämnden att den föreslagna regleringen inte är motiverad.

3. Flerfaldiga trafikbrott

Även de i utkastet föreslagna straffskärpningarna för rattfylleri och grovt rattfylleri samt grov olovlig körning (på så sätt att maximistrafpen höjs) **avstyrks** av fakultetsnämnden: enligt avsnitt 1 ovan har det inte (alls) visats att något relevant behov föreligger.

Fakultetsnämnden vill dock i sammanhanget ändå uppmärksamma och något kommentera hur i utkastets förslag *upprepad brottslighet av samma slag* tänks påverka bedömningen av brottets grovhet. Såväl för grov olovlig körning (förslagets TBL 3 § st 2) som grovt rattfylleri (dess 4 a §) tänks så vara fallet. Rörande grovt rattfylleri formuleras det som att vid bedömningen av om sådant brott är grovt det särskilt skall beaktas om ”4. föraren tidigare har gjort sig skyldig till rattfylleri eller grovt rattfylleri”.

Med att man ”tidigare har gjort sig skyldig till brott” avses *både* det som i strikt mening kallas för ”återfall” (på det sättet att man (applicerat på här aktuellt sammanhang) igen fälls för brott av en typ som man redan tidigare dömts för) *och* det som brukar föras under begreppet/kategorin flerfaldig brottslighet (på det sättet att man vid ett domstillfälle fälls för flera brott, här av samma här aktuella typ) (se t e x s 31).

Fakultetsnämnden noterar att detta sätt att handskas med upprepad brottslighet skiljer sig från hur gällande straffrättssystem (närmare bestämt påföljdssystem) annars nalkas detta: enligt reglering och praxis skall i dagens system vid flerfaldig brottslighet utgå ”straffrabatt”, medan ”återfall” verkar i försvårande riktning enligt den turordning för beaktande av det som anges i BrB 29:4. I sista hand, om återfallskomponenten inte har kunnat beaktas tillräckligt på annat sätt, kan den påverka straffmättningsvärdet. I utkastets förslag påverkas i stället brottets grovhet, vilket i sin tur påverkar brottets straffvärde.

Fakultetsnämnden ställer sig inte avvisande till den konstruktion för beaktande av upprepad brottslighet av samma slag; om företeelsen som sådan tänks bära ge ett högre straffvärde synes den adekvat. Det bör noteras att frågan då, enligt vad som sagts ovan, regleras på ett annat sätt än det huvudsakliga i BrB; till detta kan sägas dels att där även existerar andra undantag (ett besläktat sådant kan sägas återfinnas i BrB 4:4 a), dels och generellt att undantag givetvis kan och måste kunna göras om skälen för dem är tillräckligt goda.

Remissvaret har på fakultetsnämndens uppdrag beslutats av dekanus, professor Jessika van der Sluijs. Yttrandet har beretts av professor Claes Lernestedt och forskarstuderande Ivar Lavett. Föredragande har varit Karolina Alveryd. Yttrandet har expedierats av Juridiska fakultetskansliet.

Jessika van der Sluijs

Karolina Alveryd